

ДЕЧЈА ВИЗИЈА СВЕТА У 143 МИКРОЕСЕЈА

(Предраг Ж. Вајагић: *Кћи Руџороза*, Graphis print, Темерин, 2020)

Улога омладинског романа и омладинске литературе у савременом свету значајно је питање савремене културе. Време у којем чешће чујемо критику на рачун младих него конструктиван предлог да се њихов свет разуме и протумачи, свакако говори у прилог томе да је овакав вид литературе неопходан. Форма савремене књижевности за децу и младе разноврсна је, од класичне форме романа, преко графичких новела и романа у стрипу (нпр. планетарно популарни серијал *Дневник Шоњавка* Џефа Кинија), до хибридних жанрова литературе за децу, који ангажују све потенцијале младих читалаца, те комбинују форму романа с ванлитерарним врстама попут квиза, а неретко захтевају и употребу савремених технологија (интернета и мобилних телефона, пре свега).

Роман Предрага Ж. Вајагића *Кћи Руџороза* представља покушај да се свет сагледа из перспективе тринаестогодишње девојчице Нађе. Тај свет сагледан је у форми дневничких записа, првих литерарних корака љубопитљивог и увек радозналост детета. Оно што одваја дело Предрага Ж. Вајагића од литературе сличне садржине јесте способност да се свет, како одраслих, тако и дечји, у потпуности сагледа очима детета. Често заборављамо да та два света и нису заправо раздвојена, занемарујемо чињеницу да се они свакодневном интеракцијом одраслих и деце непрекидно преплићу. Оно што мислимо да остаје у свету одраслих заправо се тумачи и преиспитује у дечјој свести, а недоречени и занемарени одговори на постављена питања конструишу се дечјом способношћу имагинације. Свет Вајагићеве јунакиње је онај који бисмо наизглед описали као „обичан“, па самим тим, у интерпретацији одраслих, неважан за тумачење. Међутим, реч је о свакодневним појмовима и појавама који код младог човека изазивају чуђење, усхићење, некад и узнемиреност, а као одговор на овај сусрет с новим настају луцидна промишљања и често још луциднији закључци.

Спектар појмова и појава са којима се сусреће Вајагићева јунакиња је широк – од свакодневних школских проблема и дешавања, преко међуљудских односа, до проблема љубави и смрти. Говорити о оваквим појавама, нарочито из перспективе тринаестогодишње девојчице, а не довести се у искушење претенциозности па и патетике, јесте веома тежак задатак. Вајагић вешто балансира током приповедања, пре свега употребом одмереног и здравог хумора, који прожима већину Нађиних есеја. Хумор у овом делу је пре свега спонтан, никако усиљен, а његова спонтаност огледа се у луцидним закључцима у вези с важним и мање важним животним питањима. Способност дечје имагинације да ниједно питање не остави без одговора и разрешења враћа нас у доба искрене невиности и неискварености. Чак и када се говори о

тешким и трауматичним појавама попут смрти, у Вајагићевом делу не изостаје елемент духовитости. Процес старења и смрти Нађа бележи и тумачи путем кратких, сентименталних исповести одраслих. У поглављу „О уздаху моје баке“, Нађа бележи: *Сћа-рији људи су ѿи, душо, као мува у касну јесен. Живахна није ни зере. У следећем поглављу „О уздаху мог деде“ сентиментални тон у приповедању о смрти, прекида прича о јробљанском цвећу: „Знаш ли, милице моја, шћа је јробљанско цвеће?“, ѿишћа ме јуче изненада и сам одјовара, „шћо су ѿи оне глакејине шћо дрјинама сћарим расћу из носа и ушеса.“ То каза, ѿа оде у кујајило да ѿочуја и искорени шће ојшћужујуће знаке да му се најбоље јогине ближе крају.*

Скуп Нађиних записа не чини само њено промишљање о свету и људима око себе, већ је на неки начин и процес прикупљања информација о себи у очима других. Чест извор информација јесу приче других о нама самима, које иду у оне делове прошлости до којих наше сећање не допире – приче о најранијим тренуцима наших живота, о раном детињству, односно, како то Вајагић назива, *О јочејшој Нађи*. Ови почеци представљају, између осталог, и наше прве сусрете са речима и појмовима, а њихово неправилно изговарање или пак погрешно тумачење, јесу извор комике и смеха код одраслих. Значајна улога ових језичких каламбура не завршава се само у раном периоду детињства – они су често пут ка измаштаном језику и потпуно новом свету, у ком новим, занимљивим или специфичним људима и појавама дајемо особено значење. Језичке игре односе се, пре свега, на централни део дејчег света – породицу и школу, почевши од надимка Нађиног оца (Ригороз) који је уједно и наставник у школи коју девојчица похађа. Надимци се стичу сходно предмету који наставник предаје (Паја Пејзаж – наставник ликовног, Повисилица – наставница музичког, итд.). Такође, битан елемент ове језичке игре јесу особине људи и њихове навике (Мајор Кригер и Ригороз, познати као страх и трепет међу ученицима). Свакако, стереотипност је готово неизоставни део *надевања* надимака, нарочито када се ради о свету школског дворишта. Ипак, парадоксално, та стереотипност истовремено даје живост овом поступку. Сваки ученик ће пронаћи своје школско искуство у оваквој врсти језичког поигравања. То је део колективног искуства, које своје место проналази и у канонским делима књижевности за децу. Сама Вајагићева јунакиња схвата такав поступак као део много шире слике света. Говорећи о надимцима својих наставника и школског особља, бележи: *Знајшће, ојејшћ кажем, јрдно јрејшерујем како би било веселије. Побоју, шћшћо да не личим на ћопићнушића*. Нађине игре речима и именима заправо чине кључни део њених промишљања о свету око себе, која су обједињена у „Успутним листићима“. „Успутни листићи“ најпре настају као резултат опажања говора одраслих, који говоре сликовитије и *мудроликије*. Вајагић се овим мотивом вешто поиграва формом микроесеја: попут Епштајнових *Лейљивих листића*, пажња се посвећује свему што нас окружује. Одаје се дужно поштовање свакодневним појавама које чине нашу реалност, на које можда не обраћамо посебну пажњу, али ипак заслужују озбиљно промишљање, као важан сегмент нашег постојања.

Битан елемент промишљања тринаестогодишњег детета јесте и довођење у сумњу мудрости одраслих. Путем хумора преиспитује се свет одраслих и доводи у питање његова озбиљност. Поступци, који су често апсурдни и резултат научених образаца

понашања, не пролазе незапажено у дечјој свести. Било да се ради о људима из њихове непосредне реалности („О наставницима“) било да се ради о људима и појавама из естрадног света („О псима у тренду“), оштро око младог критичара ништа не пропушта. Ипак, када је реч о појавама из света одраслих, промишљања кћери Ригорозове не представља романтизовања дечје свести. Слика савременог детета и његово схватање света далеко је од *златној доба* човечанства, када се свет још није *прозлио*. У Нађиним „Успутним листићима“ видимо да је дете активан учесник света који га окружује, иако делује као неми посматрач, несвестан *озбиљности* света одраслих. Говорећи од политици и политичарима, Нађа закључује: *А џај се, баба, да си ми жива и здрава, одавно променио. Окружио се јорилама, заузео вилу, купио фабрику, саи му вреди као твоја сивојодишња јензија*. Сумња у апсолутну мудрост одраслих и преиспитивање њиховог животног искуства као врховног ауторитета доводи до првог тинејџерског бунта. Вајагићева јунакиња се од апсурдности брани бритким хумором, који је карактеристичан за готово сва њена запажања.

Лик девојчице Нађе обликован је према слици савременог детета. У њему се преплићу хиљаде гласова савремених тинејџера, загледаних у мобилни телефон, али и у свет одраслих који их окружује, и којем, често брзоплето, желе да се придруже. Нађа представља читав један свет сањара, погледа уперених у збиљу, са великом жељом да докуче све сегменте свог динамичног окружења: *Свака ђаметина љава требала би у себе примити овакав смешан јар. Да на миру сања и да се на време, ипак, побуди*. („О Дон Кихоту и Санчу Панси“).